

A pünkösdi mozgalom missziótörténete 1940 és 1989 között

Nagy-Ajtai Ágnes

A magyarországi szabadegyházi közösségek – közte a pünkösdiak – történetének tudományos feldolgozása és publikálása terén nagy előrelépés történt az elmúlt években. Rajki Zoltán két írásában a pünkösdi mozgalom 1945 és 1961, illetve az egyesült pünkösdi közösség 1962 és 1989 közötti történetét dolgozta fel. Ez a két kiváló munka főleg a szervezettörténetre koncentrál, az 1962-es egyesülés előtt az egyes pünkösdi entitások életét párhuzamosan mutatja be, 1962 után pedig a legnagyobb pünkösdi közösség fejlődését ismerteti az olvasókkal. 2012-ben jelent meg Rajki Zoltán és Szigeti Jenő *Szabadegyházak története Magyarországon 1989-ig* című monográfiája, amely egyben szintézise a két kutató sok évtizedes munkásságának. A szabadegyházak szervezettörténetét, kapcsolatát az állammal és egymással, érintőlegesen a gyülekezetek és tagságuk mindennapos hitgyakorlatát is megismerhetjük belőle. Ez utóbbi területet kívánja jelen tanulmány árnyalni a pünkösdi mozgalomra vonatkozóan, kifejezetten a missziós aktivitás nézőpontjából.

1935 és 1962 között a pünkösdi mozgalom csoportokra szakadózva létezett, ami kevésbé befolyásolta a missziói tevékenységet, mivel az egyik csoport számára kiemelt jelentőséggel bírt. A pünkösdi gyülekezetekben a II. világháború kirobbanásáig élénk missziói munka folyt, nagy hangsúlyt helyeztek a hívek mozgósítására, és külön megbízottakat küldtek az ország minden részébe, akik ha teheték, teljes idejüket a misszióknak szentelték. A világháború éveiben, a mozgalom betiltása idején háttérbe szorult a térítómunka, majd az átmeneti szabadság időszaka után végleg megváltoztak a hiterjesztés lehetőségei. Tanulmányunkban arra keressük a választ, hogy a változó körülmények között milyen módszerekkel és eredménnyel folytatták a missziós tevékenységet a pünkösdi hívek, és hogyan hatott ez vissza a gyülekezeti életükre.

A tudományos publikációk mellett visszaemlékezéseket, gyülekezettörténeti kiadványokat, a Pünkösdi Teológiai Főiskolán készített szak- és szemináriumi dolgozatokat, valamint oral history interjúkat használtunk fel munkánkban. A mikrotörténeti megközelítéshez, az egyéni életutak feltáráshoz és ahhoz kapcsolódóan az egyének helyzetértékeléséhez fontos adatokkal szolgáltak ezek az interjúk. A kérdésfeltevés módszerét tekintve részben irányítottan, részben szabadon, maguk által strukturáltan beszéltek az interjúalanyok, a tematizált kérdéssor mellett így az egyén interpretációja is kiderülhetett a legtöbb esetben.

Misszió az 1940-es években

Siroky István visszaemlékezése szerint már a betiltás előestéjén problémák voltak a misszió területén, kevesen végezték a munkát, és a támogatottságuk sem volt elégséges. Nagyszabású tervet állítottak össze a missziómunkások számának megtízszerezésére, ami reményeik szerint a tagság duplá-

zódását eredményezte volna.¹ Erre azonban a belső megosztottság és a külső körülmények miatt nem került sor.

A világháború kirobbanása után a pünkösdi csoportok hivatalosan betiltás alatt álltak, a gyakorlatban azonban maradtak kisebb közösségek, akik titokban házaknál, vagy a legálisan működő felekezetek támogatásával gyülekeztek. Ebben az időszakban kevés figyelem jutott a misszióra, de még ilyen körülmények között is elindultak a missziómunkások az evangelizációs körutakra, amelyek nyomán szaporodtak a gyülekezetek, sőt újabb csoportok alakultak.²

Néhány gyülekezet példája jól szemlélteti a korabeli állapotokat: a pécsi közösség megmaradt tagjai házi csoportokban gyülekeztek, a környéken szolgáló lelkészek látogatták őket.³ A somogyi hívek a háborús években Somogysárdra jártak imaházba, kezdetben csak nők, akiket a férjeik üldöztek hitükért. Kitartásuk nyomán hamarosan a férfiak is megtértek, ekkor alakult meg az önálló mezőcsokonyai gyülekezet.⁴ A békési gyülekezet az evangélikus közösség védőszárnya alatt vasárnap és hétköznap is összegyűlt, 1940-ben kaptak lelkipásztort Kalincsák Mihály, az utazó evangelista személyében.⁵ A Kalincsák-házaspár elkötelezett volt a missziómunka mellett, a körzethez tartozó csoportokat is látogatták, így szaporodott a gyülekezet. Hamarosan internálták őket ezért a tevékenységért (más pünkösdi szolgálattaltevővel⁶ is találkozott a táborban, például Korvin Henrikkel). Távollétük idején megcsappant a missziói kedv. Kalincsák Mihályné hazatérésekor újjászervezte a gyülekezetet, majd a fiatalok egy csoportjával ellátogatott Szabadkára, ahol akkor már működött a prófétás mozgalom, ami alaposan felkavarta a magyar pünkösdi viszonyokat.

A világháborús évek meghatározó irányzata a szabadkai prófétás mozgalom, ami megújulást hozott a pünkösdi közösségek életébe, ugyanakkor a megosztottságot is mélyítette. Szigeti Jenő élményínségnek nevezi azt a lelkiállapotot, amiben ilyen nagy hatást tudott kifejteni a Szabadkáról induló mozgalom. Egy lelkes szemtanú szerint 5000 ember fordult meg, és kapott áldást Szabadkán, és az ország legtöbb gyülekezetébe eljutott a híre az eseményeknek. A környékbeli gyülekezetekre komoly hatást gyakoroltak

¹ RAJKI ZOLTÁN – SZIGETI JENŐ: Szabadegyházak története Magyarországon 1989-ig. Bp., 2012. (továbbiakban: RAJKI–SZIGETI, 2012.) 200. p.

² TÓTH LÁSZLÓ – MAKOVEI JÁNOS – KOVÁCS BÉLA – PATAKY ALBERT: A pünkösdi mozgalom Magyarországon. Bp., 1998. (továbbiakban: TÓTH et al., 1998.) 115. p.

³ A reménység nem szégyenít meg. Áttekintés a pécsi pünkösdi gyülekezet történetéről. Szerk.: KÁZMÉR PÁL. Pécs, 2005. (továbbiakban: KÁZMÉR, 2005.) 32. p.

⁴ PÁLI RICHÁRD: A pünkösdi mozgalom Somogyban. Bp., 2004. (Kézirat. Szakdolgozat, Pünkösdi Teológiai Főiskola.) (továbbiakban: PÁLI, 2004.) 21. p.

⁵ Durkó Sándor visszaemlékezése a Békési Gyülekezet történetére. Kézirat, é.n. (továbbiakban: Durkó Sándor visszaemlékezése.) 9. p. Az emlékirat jelentősége kiemelt, mivel a gyülekezet krónikása a pünkösdi közösség vezetőjének az országos helyzetről tartott beszámolóit is leírta, a békési gyülekezet eseményei mellett.

⁶ Szolgálattaltevő, lelkimunkás: a pünkösdi gyülekezetekben rendszerint a Biblia tanításával kapcsolatos tevékenységet végző munkatársakat illették ezzel a megnevezéssel.

az ott tapasztaltak, mások szinte üldözték a mozgalom nyomán sarjadt prófétálást és tanításokat.⁷

A keceli gyülekezet az 1930-as években indult, majd a '40-es évek elejétől vett lendületet a növekedés. Kialakult a gyülekezeti összejövetelek rendje, gazdagodott a tartalmuk, a lelkesedés pedig sokszor a befejezés után még órákig ott tartotta az embereket a közösségben. A gyermekeknek ekkor szervezték meg a vasárnapi iskolai órákat. A csendőrök és a falu lakosai is támadták a pünkösdi híveket, a lelkesedés azonban nagyobb volt: 1946-ra 84 tagú lett a gyülekezet.⁸ Egy szemtanú a szabadkai mozgalom egyértelmű hatásának tulajdonítja ezt a gyarapodást, „onnan erősödött fel a gyülekezet” – állítja.⁹ Ő maga akkor kislány volt, szülei 1943-ban kezdtek el a gyülekezetbe járni. Miután felkeresték a szabadkai „prófétát”, kétnaponta összegyűltek imádkozni, és néhány hét alatt a gyülekezetben mindenki nyelveken szólt.

A II. világháborút követő évek felszabadulást jelentettek a szabadegyházak számára, újra folytathatták missziós tevékenységüket, szabadon gyülekezhettek istentisztelet tartása céljából, irodalmi anyagaikat megjeleníthették és terjeszthették. A Magyarországi Szabadegyházak Szövetsége (MSZSZ) hathatósan segítette a gyülekezetek munkáját.¹⁰

Az 1945 és 1950 közötti időszakban az Apostoli Keresztények nevű pünkösdi entitás rendelkezett nagyobb vidéki bázissal, akiket a vezetők rendszeresen látogattak, a fiatal lelkipunkások számára rövid tanfolyamokat tartottak. 1946-ban 16 fő számára alapítottak árvaházat, megélénkült az irodalmi anyagok kiadása, vidéki konferenciákat, evangelizációkat tartottak, ahol sok érdeklődő csatlakozott a gyülekezetekhez, legnagyobb számban Szabolcs megyében.¹¹ Az Evangéliumi Pünkösdi Egyház jelentős külföldi kapcsolatokkal rendelkezett, az anyagi támogatásból szintén működtettek szociális intézményeket.¹² Az egyesülést hátráltatták a személyi ellentétek, illetve a gyülekezeti és missziós tevékenységek sok energiát lekötöttek. Az 1949-es egységkísérlet idején az árvákról az Apostoli Keresztények, míg az idősekről az Evangéliumi Pünkösdi gondoskodtak volna – az államosítás tett pontot a vita végére.¹³

⁷ RAJKI-SZIGETI, 2012. 203–205. p. Mintegy a kérdés lezárásaként az 1949-es egyesülés kapcsán közös hitelvként a magyarországi pünkösdi és a szovjet-országi pünkösdi alapokmányt fogadták el, amiben a szabadkai káros hatásoktól való elhatárolódás is megjelenik, amennyiben a prófétálás gyakorlatát nem vetik el, de a vezetők és a próféta felelősségét hangsúlyozták. RAJKI ZOLTÁN: A pünkösdi mozgalom története Magyarországon 1945 és 1961 között. Bp., 2011. (továbbiakban: RAJKI, 2011.) 41. p.

⁸ RÉMÁN DÁNIEL: „Emlékezzél meg az egész útról...!” A keceli pünkösdi mozgalom története a kezdetektől az ezredfordulóig. Dévaványa, 2010. (továbbiakban: RÉMÁN, 2010.) 12. p.

⁹ Interjú Papp Sándornéval. Készítette: Nagy-Ajtai Ágnes, 2013. (továbbiakban: Papp Sándorné interjú, 2013.)

¹⁰ RAJKI, 2011. 18. p.

¹¹ RAJKI, 2011. 23–24. p.

¹² RAJKI, 2011. 25. p.

¹³ RAJKI, 2011. 28–29. p.; RAJKI-SZIGETI, 2012. 235. p.

A háború után Fábián József megjegyezte: „A háború eloltotta a lángot, de a parázs megmaradt a hamu alatt, ezt kell lángra gerjeszteni.”¹⁴ A legtöbb gyülekezet megújult, összesereglettek a régi hívek, és nagy számban csatlakoztak újak. Hasonló volt ez az időszak a korai évekhez, amikor kényszer nélkül jártak istentiszteletre vagy imaórára akár naponta, és mindenkinek beszéltek az istenes életről. Nagy nyitottságot tapasztaltak a valóság és istenhit kérdései felé a világháborús trauma után, a pünkösdiak ezt az időszakot „második alapításként” élték meg.¹⁵

Néhány gyülekezet taglétszáma megsokszorozódott, mint Albertirsán, ahol a 8–10 fős csoportból három év alatt 50–60 tagú gyülekezet fejlődött ki.¹⁶ Kispesten és a Pest környéki gyülekezetekben számos bemerítést tartottak, ifjúsági istentiszteleteket, bibliatanfolyamokat, prédikátori találkozókat rendeztek.¹⁷ Sülysápon házi imaórára gyűltek össze már a háborús évek alatt is, ami később komoly missziós eseménnyé nőtte ki magát, az id. Kecser házaspár otthonában alkalmanként 60 fő is megjelent.

„Imádkozó lelkiület volt jellemző az egész gyülekezetre. Az alkalmakra sok esetben közvetlenül a földekről jöttek az emberek, ebből kifolyólag vitték magukkal a kapákat is, amiket nekítámasztottak az imaház falának. A testvérek nem ismerték azt, hogy nem megyek el az imaházba, mert fáradt vagyok.”¹⁸

Deák József vezetésével a sülysápi fiatalok járták az országot, felkeresték és bátorították a gyülekezeteket. Kurgyis József visszaemlékezésében irányadó példának tekinti az akkori állapotokat, a gyülekezetnek kisugárzása volt a kívülállók szemében, aki oda betért, megérintette, amit tapasztalt. A hívek életében az első helyen volt a misszió, nem szabadidejükben végezték, ha ráérték. Az istentiszteletekre úgy mentek a vezetők, hogy mindenki készült prédikációval, és ott döntötték el a Szentlélek indítása alapján, hogy ki fog aznap beszélni.¹⁹

Mezőberényben sokan fogságba kerültek a német származásuk miatt, a gyülekezet 10–15 tagja járt össze, a prédikációk mellett gyakorolták a nyelv-

¹⁴ Fábián József korábban missziómunkás volt, majd egyre meghatározóbb szerepet töltött be az Apostoli Keresztények között, az 1960-as évektől a pünkösdi közösség vezetője lett. – TFIRST GYULA: Az első Gyülekezetem története 1931-től 1961-ig. H.n., 2012. (Kézirat) (továbbiakban: TFIRST, 2012.) 19. p.

¹⁵ TÓTH et al., 1998. 119. p.

¹⁶ „Megemlékezem a régi időkről.” Bérczes Lajos riportja Bernhardt Gyulával. In: *Élő Víz*, 2010. 1. sz. Online: eloviz.epk.hu – 2011. október.

¹⁷ Visszaemlékezés az Evangéliumi Pünkösdi Közösség Budapest, Dózsa György úti Gyülekezetének megalakulására és ötvenéves múltjára. (1934–1984) H.n., 1984. (továbbiakban: Visszaemlékezés, 1984.) 26. p.

¹⁸ BÁLINT TIBOR: EPK Sülysápi Gyülekezetének története 1912-től 1994-ig. Bp., 2009. (Kézirat. Szemináriumi dolgozat, Pünkösdi Teológiai Főiskola.) (továbbiakban: BÁLINT, 2009.) 11. p.

¹⁹ Interjú Kurgyis Józseffel. Készítette: Nagy-Ajtai Ágnes, 2013.

veken szólást, tanították a gyerekeket.²⁰ 1945-től Fábíán József helyettesítette a lelkészt fogsága idején:

„Isten megáldotta a szolgálatomat, és a gyülekezetben sokan megtértek, fiatalok és korosak egyaránt. A kezdeti 10-12 személyből egy év alatt 60 tagú gyülekezetté fejlődött a berényi közösség. Szép énekkar működött, jó énekesekkel.”²¹

Az újonnan alakuló gyülekezeteket ugyanazok a jelenségek kísérték, mint a mozgalom korai éveiben indulókat. Ózdon 1949-ben jött létre a közösség a Csernus család működése nyomán, a miskolci lelképászorok segítségével.

„Nem volt busz, autó, bicikli is csak kevés, voltak, akik 5 km távolságról gyalogoltak, a gyerekeket a hátukon cipelve, vagy szánkón húzva. Az imádkozások, »tusakodó imaalkalmak« nagyon hangosak voltak. Szó szerint az Úrhoz kiáltottak, úgy, hogy az utcán megálltak a járó-kelők hallgatózni, és a szomszédok szavá tették az esti hangoskodást. [...] A testvérek boldogan túrták a szenvedést, gúnyolódást Jézusért. A Szentlélek kiáradása, a kapott áldások mindenért kárpótolták őket.”²²

Inotán 1945-ben, még a háborús trauma hatása alatt alakult meg a gyülekezet, sokan váltak nyitottá az evangéliumra.²³

Itt jegyezzük meg, hogy a közvélemény megítélése a szabadegyházakra, köztük a pünkösdi hívekre vonatkozóan a korábbi évtizedekhez hasonlóan megvető és elítélő volt. „Fanatikus, bigott” embereknek tartották őket, a missziói tevékenységet többségük elutasítóan fogadta. Továbbra is előfordultak erőszakos fellépések a „szektásokkal” szemben.²⁴

Ezekben az években még találkozhatunk utazó missziómunkásokkal: Siroky István, Ungvári Sándor, Bozsóky Ferenc, Kalincsák Mihály és neje rótták az utakat a veszélyekkel nem törődve. Bozsóky Ferenc reformátusként végzett egyházi munkát, mikor meghívást kapott egy pünkösdi imaórára, lenyűgözte az élmény, majd maga is nyelveken szólt. Siroky István maga mellé vette útítársnak, és együtt járták az országot egyhetes evangelizációkat tartva. A reformátusok kitagadták, de útjai során olyan sok szabadulást, gyógyulást, megtérést látott, hogy nem bánta meg döntését.

²⁰ BOZÓNÉ CSERNUS EMŐKE: Az 1940-es évek magyarországi pünkösdi ébredési mozgalomának hatása az ózdi gyülekezet megalakulásában és első évtizedében. Bp., 2014. (Kézirat. Szemináriumi dolgozat, Pünkösdi Teológiai Főiskola.) (továbbiakban: BOZÓNÉ, 2014.) 3. p.

²¹ FÁBIÁN JÓZSEF: A megtalált úton. Bp., 2000. (továbbiakban: FÁBIÁN, 2000.) 37. p.

²² BOZÓNÉ, 2014. 7. p.

²³ NAGY MIKLÓS: Az Evangéliumi Pünkösdi Közösség inotai Bétel Gyülekezete. Történeti áttekintés a gyülekezet fennállásának ötvenedik évfordulója alkalmából. (1926–1996) H.n., 1996. (Kézirat.) Online: Kisegyházkutató Egyesület: kisegyhazkutato.hu / Egyháztörténelmi könyvek, tanulmányok. – 2014. október. (továbbiakban: NAGY, 1996.)

²⁴ RAJKI-SZIGETI, 2012. 235. p.

„Akkoriban 8600-an voltak pünkösdiel. Nem volt irodánk, nem volt körzeti központ vagy ilyesmi, de 8600-an voltunk. Várpalotán például 500 embernek hirdettük az evangéliumot, sokan megtértek...”²⁵

Siroky István is beszámolt az élményekről, de a veszélyeket is leírta, melyekkel útjuk során találkozottak:

„1945-ben életveszélyek között jártuk az országot, kerékpárokkal, hangszerrel, pokrócokkal felszerelten. Isten gazdag kegyelme kísérte útjainkat végig az ország különböző részein. Nem sikerült elvenni tőlünk fontos tárgyainkat. Amikor az egyik külföldi katona fegyverrel kezében elénk lépett, kikerültük őt. A szellemi ajándékok is megnyilvánultak. [...] [1946-tól] Bozsóky Ferenc testvérrel nagy utakat, evangélikációkat végeztünk, tízezer darab Zengő Hárfa című énekkönyvet egy forintjával eladva. Ekkor jelentettük meg a Szent Élet című lapot és adtuk ki az első naptárunkat. (Elkapkodták, hiszen új dolog volt ez.) Pakson szép gyülekezetet hozott össze az Úr evangélikus, de komoly hitéletre vágyó testvérekből. Kiskőrösön sokan megjelentek a színház épületében tartott evangélikáción. Szabolcs megye egyik községében többnapos evangélikáción a község elöljárója megkövetelte, hogy tegyünk eleget ígéretünknek és ne távozzunk el még egy napig. Aztán Várpalota! Feledhetetlen evangélikáció.”²⁶

1949 márciusában Kalincsa Mihályt még megválasztották utazó országos missziómunkásnak, de a bekövetkező változások miatt már nem végezhetette a korábban megszokott módon a tevékenységét.²⁷

Az 1950-es évek

Az 1950-es éveket a megváltozott körülményekhez való alkalmazkodás, az útkeresés jellemezte. Az MSZSZ (1951-től Szabadegyházak Tanácsa, SZET) szerepe átalakult, a pünkösdiel esetében a szervezeti keretek kialakítását segítette, ami a következő évtizedekben a mozgalom fokozatos intézményesedéséhez vezet majd.

Az állami szabályozás nem sok mozgásteret hagyott a korábban élénk gyülekezeti munkának, a '40-es évek végétől kezdve egyre nagyobb nyomás nehezedett a pünkösdi gyülekezetekre, hogy istentiszteleti gyakorlatukat módosítsák. 1949-ben az MSZSZ-tagságért folytatott tárgyalások során több ajánlást is megfogalmaztak a pünkösdi entitások részére, amelyek érintették a pünkösdi csoportok missziói tevékenységét is. Az állami elvárásoknak megfelelően a külföldi kapcsolataikat fel kellett számolniuk, az istentiszteleteken korlátozták a „pünkösdi jellegű”, hangos imát, a tapsolást, a prófétálást, a hit általi gyógyulás hirdetésével nem toborozhattak új tagokat.²⁸ Gyakori volt, hogy a missziós tevékenységet egyik csoport a má-

²⁵ DÖMÖTÖR PÉTER: Egy veterán története. Bozsóky Ferenc élete és munkássága. Bp., 2011. (Kézirat. Szemináriumi dolgozat, Pünkösdi Teológiai Főiskola.) (továbbiakban: DÖMÖTÖR, 2011.) 8. p.

²⁶ SIROKY ISTVÁN: Emlékezések a magyarországi pünkösdi mozgalom kezdeti idejéből. Inárcs, 1999. (továbbiakban: SIROKY, 1999.)

²⁷ Durkó Sándor visszaemlékezése. 19. p.

²⁸ RAJKI, 2011. 36. p. A hatósági előírásokon túl az MSZSZ hozzáállásában minden bizonnyal megjelent az egyéb felekezetek alapvető idegenkedése, dogmatikai

sik táborában végezte, aminek következménye a tagság „vándorlása” lett, ezt a módszert az MSZSZ ellenezte.

Az 1951. júliusi párthatározat korlátozta az imatermek számát, a lelkészek csak igazolvánnyal, helyhez kötötten működhetnek a továbbiakban, az imaházakon kívül nem gyűlhetnek össze a hívek és érdeklődők, az irodalmi anyagokat állami cenzúrának vetették alá – ezzel az úttörő misszió lehetlenné vált.²⁹ Végül az MSZSZ elérte, hogy prédikátor hiányában „csendes istentiszteleteket” tarthattak a közösségek, amikor énekeltek, imádkoztak, bibliai szakaszokat olvastak fel.³⁰

1954-ben az Evangéliumi Keresztények (Ladó József, Siroky István, Fábíán József, Deák József, Kalincsák Mihály és Szűcs József vezetésével) frissen elfogadott szervezeti szabályzatukban még missziós elkötelezettségüknek adtak hangot: a lélekmentés és a lelkek megtartása a gyülekezet elsődleges feladata. Az istentiszteleti típusok között felsorolták az evangelizációt is, ugyanakkor kifejezetten missziós feladatkörrel bíró gyülekezeti megbízott nem volt a közösségben.³¹ A következő évben a budapesti országos munkástalálkozón elfogadták a közösség hitelveit, amelyben még említenek két misszióval kapcsolatos fogalmat, majd ez a tematika eltűnik a pünkösdi iratokból, és csak a '80-as években bukkan fel újra.³²

A korábbi évtizedekben a misszió egyik fontos eszköze volt a sajtótermékek és gyülekezeti irodalmi anyagok kiadása – ez a módszer az 1950-es évektől kezdve nem alkalmazható többé. A Kádár-korszakban nagyon szűkre szabott keretek között, tartalmi cenzúrával lehetett kiadni bármilyen írásos anyagot.

Jól szemlélteti a küzdelmet az ifjúsági körlevél kapcsán kialakult belső konfliktushelyzet, illetve annak feloldása. Az '50-es évek végén a budapesti fiatalok indították útjára az *Ifjúsági Hírnököt*, ami országos szamizdat körlevél volt. A körlevélben ösztönözték a gyülekezeti ifjúság önképzőköri programjait, valamint missziós elképzelésüket is kifejtették: a gyermekek között végzett munka, az ének- és zenekari szolgálatok, szociális tevékeny-

---

ellenvéleménye a pünkösdi szokásokkal szemben, hiszen a „karizmatikus, eksztatikus” jelenségek nem fordultak elő az MSZSZ más tagegyházainak istentiszteletein.

²⁹ RAJKI, 2011. 50. p.

³⁰ RAJKI, 2011. 55. p. A párthatározat betartására jellemző, hogy még a '60-as évek elején is előfordult, hogy a zártkörű testvéri órán (a tagság gyűlésén) felhívták a figyelmet rá, hogy „Az imaházon kívül bármiféle összejevetelt tartani tilos. [...] Igazolvánnyal rendelkező csak ott szolgáljon, ahol 20 főnél több van.” – Az 1961. március 12-i testvéri óra jegyzőkönyve, ld.: HORVÁTH NIMRÓD: A Magyar Pünkösdi Egyház Pécsi Reménység Gyülekezet története. Bp., 2013. (Kézirat. Szakdolgozat, Pünkösdi Teológiai Főiskola.) (továbbiakban: HORVÁTH, 2013.) 21. p.

³¹ RAJKI, 2011. 64. p.

³² „Apostolság hivatala az a szolgálat, amelynek nyomán új gyülekezetek keletkeznek és az összes gyülekezetek hitben épülnek”, illetve „Evangélista szolgálat az apostoli munkát támogató szolgálat, kiváltképpen a megváltás örömezenetének terjesztésében.” Ezen a két fogalmon kívül nincs utalás misszióra, evangelizációra, a hívők vagy bármi más ilyen irányú feladatára, kötelességére. – Az Evangéliumi Keresztény Gyülekezetek Hitelvei. Gyülekezeti kiadvány. Örebro [Svédország], 1957. 17. p.

ség, női misszió, a gyülekezetet elhagyók felkeresése és a más felekezetűekkel való kapcsolattartás a fiatalok feladata, lehetősége.³³

Fábián József behívatta a fiatalokat és megtiltotta ezt a tevékenységet nekik, mivel az szerinte a közösség és az állam előírásaiba ütközik, illetve veszélyes alapot teremt a fiatalok gyülekezeten belüli elkülönülésére.³⁴ „Mindenesetre figyelmünket a gyülekezeti belmisszióra hívta fel, aktív istentiszteleti szolgálatokra, betegek látogatására, nehéz körülmények között élők támogatására, vendégekkel, látogatókkal való foglalkozásra” – emlékszik vissza erre a beszélgetésre az egyik jelenlevő, aktív ifjúsági munkás.³⁵ Fábián József szavaiból kiolvasható egyfajta missziói stratégia, amit a pünkösdi vezetés támogatott, és ami az egyes gyülekezeten belüli tevékenységre fókuszált, ugyanakkor kevésbé támogatta az országos méretű, illetve a gyülekezeten kívülre irányuló megmozdulásokat.

Az '50-es évektől kezdődően átrendeződés tapasztalható, a vidéki tagok közül sokan költöztek nagyobb városokba a jobb megélhetés reményében, ennek hozadékát láthatjuk többek között a budapesti és pécsi gyülekezetekben: a Röck Szilárd utcai gyülekezet létszáma megduplázódott az évtized végére (250 fős tagság), az '56-os forradalom alatt disszidálók jelentős számával együtt is.³⁶ A pécsi gyülekezet szétszóródott csoportjait Horváth Sándor gyűjtötte össze, a beköltözőkkel együtt stabil és jelentős gyülekezetté fejlődtek.³⁷

A Rákosi-korszak hajnalán alakult közösségeket is érzékenyen érintették a változások, a missziói aktivitás mindenütt csökkent, ugyanakkor a tiltás ellenére továbbra is történtek gyógyulások, és gyakorolták a nyelven szólást. Az '50-es évek végére ezek a gyülekezetek is gyarapodtak megtérő kívülállókkal, környékeliekkel, az iparvárosokba betelepülőkkel – jellemzően nagyobb imateremre lett szükségük.³⁸

A korábbi évtizedekben jelentős és hatékony missziós eszköznek számítottak a nyilvános istentiszteleti alkalmak, mint például a fürdőkben, folyókban, tavakban történő bemelegítések. Az 1950-es években még előfordultak ilyen esetek, a bemelegítés mellett az istentiszteletet is ott tartották meg a folyó partján, prédikáltak, imádkoztak. A hatóság reakciója nem sokat késett, betiltották a szabadban történő bemelegítést. Ezután jellemzően

³³ Bernhardt Gyula, Tfirst Gyula, majd Makovei János vezetésével. BERNHARDT GYULA: „Megemlékezem a régi időkről...” Visszaemlékezés. H.n., é.n. (Kézirat) (továbbiakban: Bernhardt Gyula visszaemlékezése.); RAJKI, 2011. 67–68. p.

³⁴ RAJKI, 2011. 68. p.

³⁵ TFIRST, 2012. 26. p.

³⁶ TFIRST, 2012. 23. p.; SIROKY, 1999.

³⁷ Horváth Sándor Tomi József irányzatához tartozott, a szórványban a Fábián–Sirokyvonal is képviseltette magát, őket is sikerült meggyőznie. Kevés dokumentum maradt fenn hasonló konkrét esetekről, viszont a „halászat” ebben az időben gyakran előfordult, ezért is léptek fel ellene. KÁZMÉR, 2005. 47. p.

³⁸ PÁLI, 2004.; Az elmúlt 50 év krónikája. Gyülekezeti kiadvány, Dudar, 1999; 50 éve Ózdon. Az EPK Ózdi Gyülekezetének jubileumi kiadványa. Ózd, 1999; NAGY-AJTAI ÁGNES: Szociológiai elemzés egy karizmatikus közösség gyülekezetéről – EPK Komló. Bp., 2007. (Kézirat, szeminárium dolgozat, Pünkösdi Teológiai Főiskola.)

a gyülekezeti házakban építettek bemelegítőmedencét, és ott végezték el a szertartást.³⁹

Egy visszaemlékezésben olvashatunk róla, miből állt az '50-es években a testvéri együttlét a kisebb, vidéki közösségekben:

„Egyszerű, falusi gyülekezetekről van szó. Nagyon egyszerű, többnyire mezőgazdasággal és állattartással foglalkozó emberek voltak a gyülekezet tagjai, akik Jézus Krisztusban megtalálták Megváltójukat, Szabadítójukat, és minden felmerülő nehézség ellenére, teljes odaszánással és örömmel élték közösségi életüket. Ennek döntő része egyértelműen a gyülekezetbe-járás, az együtt-imádkozás, a Szentlélekért való tusakodás, a sok-sok éneklés volt.”⁴⁰

Néhány évvel korábban egy ilyen leírás többféle missziós tevékenységet is tartalmazott volna, azonban a hívek ezek hiányában is teljesnek érezték közösségi életüket.

1962–1989. Az Evangéliumi Pünkösdi Közösség missziótörténete

A Kádár-korszakban továbbélt az egyházak elsorvasztásának szándéka, de a Rákosi-korszak módszereihez képest enyhülés történt.⁴¹ A szabadegyházak egyháziasítása folytatódott, míg az egyházvezetők próbálták a törvényes keretek között biztosítani a hitélet szabadságát. Az állammal való együttműködés mellett fokozatosan szélesedtek a misszió lehetőségei, az egyházi irodalom megjelentetése, a külföldi kapcsolatok, az ifjúsági munka területén.

A két fő pünkösdi irányzat egyesülése 1962-ben valósult meg Evangéliumi Keresztények–Pünkösdi Keresztények Közössége, majd Evangéliumi Pünkösdi Közösség néven (a továbbiakban: EPK). A gyülekezetek között a békés testvéri együttműködés kialakítása volt a cél, a gyakorlatot tekintve az egyesült közösségben nem támogatták a szélsőséges megnyilvánulásokat, a prófétalást ellenőrizhető keretek közé szorították, a zajos imádkozást, tusakodást nyilvánosan nem folytatták.

³⁹ FÁBIÁN, 2000. 40. p. Kivétel természetesen előfordult később is, ahogy az egyik interjúból kiderül, a szomszédos tanya halastavában merítkeztek be a Szennai család tagjai. – Interjú Héjas Józsefnevel. Készítette: Nagy-Ajtai Ágnes, 2011. (továbbiakban: Héjas Józsefnevel interjú, 2011.)

⁴⁰ MAKOVEI JÁNOS: Emlékek és élmények Fábrián József testvérrel... Bp., 2013. (Kézirat) (továbbiakban: MAKOVEI, 2013.)

⁴¹ Jól szemlélteti a hivatalos álláspont és a gyakorlat közötti különbséget a következő leírás: „Egy egyetemista látogatónk, akitől az istentisztelet után megkérdeztük, hogyan érezte magát, azt válaszolta: nem jól, mert arra gondolt, milyen keresztények lehetünk mi, akiknek gondjuk van arra, hogy saját házuk elfogadható otthon legyen, de azzal nem törődnek, hogy az Isten háza csak egy nyomorúságos kunyhó. Aztán tágra nyílt szemmel, megdöbbenve hallgatta, amit addig nem tudott, hogy a sokat hangoztatott vallásszabadság csak a tankönyvek lapjain létezik. Nem akarta elhinni, hiszen egész életében mást tanítottak neki, hogy a kommunista hatalom minden lehetséges eszközzel akadályozza az evangéliumi kereszténység életét, gátolja az élő gyülekezetek munkáját. Ezért nem tarthatja méltó helyen összejeveleteit a gyülekezet.” NAGY, 1996.

Az 1960-as évekre véget ért a pünkösdi mozgalom dinamikus növekedése.⁴² Az egységes felekezet évente 100-150 fővel szaporodott, ami többségében valószínűleg a gyülekezetben felnövekvő gyermekek és fiatalok csatlakozásából adódott. Az évtized végétől folyamatos taglétszámcsökkenés figyelhető meg. Az EPK létrejöttkor 73 gyülekezet tartozott a közösséghez, 1978-ra ez 40 gyülekezetre apadt, a szórványok száma lényegileg nem változott, a taglétszám viszont 5000-ról 3210-re csökkent.⁴³ A külső missziós lehetőség beszűkülése mellett a külföldre költözők is komoly veszteséget jelentettek. A tagság életvitelére vonatkozó szigorú előírások nem változtak, valószínűleg ez is közrejátszott a tagok számának csökkenésében.

További problémát jelentett a lelkipásztorok képzetlensége és a prédikációk alacsony színvonala. Ahol a hívek emiatt elégedetlenül távoztak az összejövetelről, gyakran el sem mentek többször. A vezetők tanfolyamok szervezésével és az általános műveltségi szint emelésével kívánták orvosolni a helyzetet. Fábíán József különösen szívén viselte a képzés és a fejlődés fontosságát. Egy levelében említi, hogy a társadalomban, és így a gyülekezetben is egyre tanultabb emberek ülnek a padokban, amit az elől állók sok esetben nem vesznek figyelembe, mert szerintük a tudás és tanulás a hit kialakulását akadályozza. Különösen fájlalta, hogy a fiatalokat veszíti el ezzel a hozzáállással a gyülekezet.⁴⁴ 1967-től lehetővé vált a lelkipásztorok felkészítése a SZET Lelkészképző Intézetében, a pünkösdi lelkészek közül a fiatalabbakat kötelezték az iskola elvégzésére.

A '60-as években a gyülekezetek alkalmazkodtak a fennálló helyzethez, megtalálták helyüket és lehetőségeiket az új szabályok között. Jellemzően nagycsaládok alkották a gyülekezeteket, így a gyermek- és ifjúsági munka is fejlődött. Körzeti és országos szinten is szerveztek konferenciákat, háladáronapi ünnepélyeket, melyeket a tagság lelkesen látogatott. Szívesen látták a vendég igehirdetőket, akik változatosságot hoztak a szokott istentiszteleti rendbe.

A tiltások és a szűk keretek miatt háborgó hangok mellett, a tagság soraiban meglepő elégedettséget is tapasztalhatunk ebben az időben. Az oral history interjúkból összességében egy barátságos és családi légkörű közösség képe rajzolódik ki, ahol a gyerekek és fiatalok jól érezték magukat, színes és változatos programokat szerveztek, minden szabadidejüket a gyülekezetben töltötték teljesen önkéntesen, feladatokat vállaltak és el is végeztek azokat, miközben a „pünkösdi átéléseket” is megtapasztalták. Egy olyan közösségről számoltak be, ahova szívesen hívták nem hívó barátaikat

---

⁴² A pünkösdiéi belső értékelése szerint ehhez hozzájárult a szétszakadozottság állapota, a személyi ellentétek, a világháborús trauma, és mindezek nyomán a kényelemszeretet és közömbösség. TÓTH et al., 1998. 147. p. Az 1965-ös évre vonatkozóan egy belső beszámoló országos viszonylatban 300-nál több bemeletésről tesz említést, ilyen kiugró adat más évre vonatkozóan nincs. – Durkó Sándor visszaemlékezése. 36. p.

⁴³ RAJKI ZOLTÁN: Az Evangéliumi Pünkösdi Közösség kialakulása és története 1989-ig. In: *Egyháztörténeti Szemle*, 2009. 3. sz. 21–42. p. Online: egyhtortszemle.hu – 2011. január. (továbbiakban: RAJKI, 2009.)

⁴⁴ RAJKI, 2011. 57–59. p.

is, akik közül többen – nem tömegesen – el is látogattak az ifjúsági foglalkozásokra vagy az istentiszteletekre.⁴⁵

Nem volt általános jelenség, hogy teljesen új gyülekezet alakuljon ebben az időszakban, de erre is láthatunk példát. Méhkeréken a későbbi gyülekezet magja a baptista Ruzsa Mária közvetítésével került kapcsolatba erdélyi pünkösdielkkel, néhányan betöltek Szentlélekkel, majd 1968-ban új gyülekezetet alapítottak a baptista és ortodox háttérű hívek. Hamarosan a békési pünkösdiék patronálását élvezte a látványosan növekvő gyülekezet, ahonnan újfent kihallatszott a hangos, erőteljes imádkozás.⁴⁶

Az egyesült pünkösdi mozgalom 1974-ben adta ki szervezeti szabályzatát, amelyben nincs szó misszióról vagy a misszióért felelős személyről. A gyülekezeti tagok feladatai között sem sorolták fel a hitterjesztést. A tanácsadó hatáskörrel frissen felállított bizottságok között található a „Missziói Bizottság”, amelynek feladata „ébrentartani a szeretet-szolgálat gondolatát”, ami ebben a megfogalmazásban azt sugallja, hogy fontos területnek tartották, de kevésbé gyakorolták.⁴⁷ A gyülekezeti összejövetelek általános célja volt az evangélium hirdetése, ami a gyakorlatban a prédikáció tematikájában vagy a textus kiválasztásában valósult meg. A példás élet mint legális bizonyágtételi forma sok interjúban és visszaemlékezésben említésre került, a '60-as, '70-es években a hívek szinte kizárólag ezzel a módszerrel tudtak missziómunkát végezni.

A gyülekezetek helyzetének megszilárdulása nyomán egyre aktívabbá vált a belmisszió-jellegű tevékenység: a fiatalok proaktívan alakították ki szervezetüket, zenekarokat, énekarokat alapítottak, tanították a kisebbeket. Erősödtek a gyülekezetek közötti kapcsolatok, testvéri találkozókat, hálaadónapokat tartottak, melyekre a környék testvériségét hívták meg. Télen és kora tavasszal hitmélyítő összejöveteleket és evangelizációkat szerveztek.⁴⁸ Egy 1972-ben tartott egyhetes evangelizáció után értékelték az elmúlt napokat, amelyből kiderült, hogy ez a fajta evangelizáció a gyülekezet tagságát érte el, akik személyes bizonyágtételen keresztül közvetítették az ismeretségi körük felé az ott elhangzottakat. Tehát ezeket a missziós célzatú alkalmakat nem minden esetben lehet direkt hittérítésnek minősí-

⁴⁵ Többek között: Interjú Borbély József-nél. Készítette: Ligetiné Mráz Eszter, 2011. (továbbiakban: Borbély József-nél interjú, 2011.); Interjú Nagy-Ajtai Ferenc-nél. Készítette: Nagy-Ajtai Ágnes, 2011. (továbbiakban: Nagy-Ajtai Ferenc-nél interjú, 2011.); Interjú Kovács Dénes-nél. Készítette: Ujlaki Márton, 2013. (továbbiakban: Kovács Dénes-nél interjú, 2013.); Héjas József-nél interjú, 2011.

⁴⁶ GURZÓ JÁNOS: A Méhkeréki Pünkösdi Gyülekezet története és szociológiai elemzése. Bp., 2009. (Kézirat. Szakdolgozat, Pünkösdi Teológiai Főiskola.) 13. p.

⁴⁷ Továbbá: „A gyülekezeti tag feladata: a testvéri közösség ápolása, a gyülekezeti összejövetelek rendszeres látogatása, a gyülekezeti rend betartása, a gyülekezet anyagi terheinek képességei szerinti, önkéntes hordozása. [...] A gyülekezet feladata hirdetni a teljes Szentírást és olyan életre nevelni az embereket, melyet Isten Igéjének hitbeli elfogadása és az élet minden területén példás magatartás jellemez. [...] A gyülekezet szolgálata: A gyülekezet különböző szolgálatainak célja Isten dicsőítése, az evangélium hirdetése, a hallgatók hitének erősítése, felebaráti szeretetre és becsületes életre nevelése.” Az Evangéliumi Pünkösdi Közösség Szervezeti Szabályzata. Gyülekezeti kiadvány. H.n., 1974. 56., ill. 9–11. p.

⁴⁸ TÓTH et al., 1998. 148. p.

teni.⁴⁹ Ugyanakkor valószínű, hogy a keceli gyülekezet által meghívott ghánai misszionárius, Abraham de Love előadására sok kívülrálló is ellátogatott.⁵⁰

1981-ben kiadták a Szabadegyházak Tanácsa taggyülekezeteinek hitvallásait egy gyűjteményben, ebben a pünkösdiiek visszatértek a korai évek gondolatiságához:

„A gyülekezet feladata az evangélium hirdetése, a »só«, a »világosság« és a »hegyen épített város« szolgálatának ellátása ezen a világon. A gyülekezet életének, szolgálatának rendje a Szentlélek vezetésével alakult ki az apostoli korban. A különféle szolgálattevők között /pásztor, vén, diakónus, evangélista, tanító, stb./ összetartó kapocs a Szentlélek által adott szeretet, kölcsönös tiszteletadás és szolgálatkészség. Ahol ez a bibliai rend megvalósul, ott élet és Isten szerinti növekedés van.”⁵¹

Nincs pontos információ arról, hogy mikor készült el ez a megszövegezés, amely elemeiben ismét a klasszikus attitűdöt képviseli a misszió bibliai parancsával és szimbólumaival – mindenesetre a '80-as években egyre nagyobb nyitottságot, helyenként merészséget tanúsítottak a pünkösdi gyülekezetek az evangélium hirdetésében. A nyugati vendégelőadók beszédekben folyamatosan a missziói munka élénkítésére biztattak.⁵²

A politikai légkör változásával párhuzamosan a szabadegyházak, így a pünkösdi közösség is függetlenedett a SZET és az ÁEH kontrolljától. Közel 40 évi várakozás után újra működtethetett szociális intézményt a pünkösdi közösség, az 1980-as évek jelentős eredménye a kadarkúti idősek otthona és a dunaharaszti rehabilitációs intézet megalapítása. A fiatalság számára 1981-ben⁵³ és 1982-ben⁵⁴ is szerveztek nyári táborozást, előbbit Tahiban, a baptista táborban, svéd és magyar lelkészek közreműködésével. A '80-as évek közepétől évente rendeztek gyermek- és ifjúsági táborokat Kadarkúton, ahova egyre nagyobb számban érkeztek az érdeklődők. Evangelizációs rendezvényeikkel egyre több nem keresztyén embert értek el, akik korábban nem foglalkoztak vallásos kérdésekkel.

A misszió lehetőségei és módszerei a korszakban

1. Bizonyágtétel

A pünkösdi hívek meggyőződése volt, hogy kötelességük az evangéliumot hirdetni, és végig a korszakban, a tiltások ellenére megtalálták ennek a módját a baráti vagy munkahelyi beszélgetésekben, a személyes példamutatásban.

⁴⁹ HORVÁTH, 2013. 30. p.

⁵⁰ Alkalmanként 500–700 fő hallgatta az igehirdetést, környékbeliek és távolabbról érkezettek egyaránt. RÉMÁN, 2010. 15. p.

⁵¹ SZAKÁCS JÓZSEF: A Magyarországi Szabadegyházak Tanácsához tartozó tagegyházak hitvallásai és szervezeti szabályzatai. Bp., 1981. 44. p. (A kiadvány a SZET Lelkészképző Szemináriumának *Tanulmányi füzetek* sorozatában jelent meg.)

⁵² RAJKI-SZIGETI, 2012. 348. p.

⁵³ RAJKI-SZIGETI, 2012. 376. p.; RAJKI, 2009.

⁵⁴ RAJKI-SZIGETI, 2012. 348. p.

A '40-es években még nyilvánosan is lehetett bizonytságot tenni, a gyülekezetbe elhívni az érdeklődőket, az '50-es évektől viszont csak körültekintően, általában teázásra, zenedélutánra, kirándulásra vagy más társasági eseményre invitáltak, és ha az megragadta a látogatót, később önként ment istentiszteletre is.⁵⁵ „Az evangélizációt nem lehetett akkoriban utcán vagy nagy sátorokban végezni, mint manapság, de a leghatékonyabb formát, a személyes bizonytságtéves módszert nem tudták tőlünk elvenni” – emlékszik vissza egy gyülekezetvezető.⁵⁶ Egy korabeli újságcikk is beszámolt a hívek buzgóságáról:

„Bakonycsernyén is tapasztaltam: a szektatagok mindig hajlandók a hitről, az életről, a halálról, a túlvilágról, szektájuk elveiről beszélgetni. Az ilyen beszélgetéseket ők 'bizonytságtételnek' tekintik. Barátságosak, az ellenérveket meghallgatják, de valójában nem lehet velük vitatkozni, mert mielőtt mondanánk valamit, veszik elő a bibliát, felolvasnak belőle egy-egy idézetet, és ők ezt a legnagyobb bizonyítéknak tekintik.”⁵⁷

A megtérők zömét ugyan a gyülekezetben felnövekedett fiatalok adták, de a személyes evangélizáció eredményeként kívülállók is csatlakoztak a gyülekezetekhez.⁵⁸

2. Gyermekfoglalkozások

A hatóság nem támogatta a gyermekek és fiatalok egyházi oktatását, ezért betiltották a vasárnapi iskolai foglalkozásokat. A gyermekeknek ezután bibliaköröket szerveztek a pünkösdié.⁵⁹ A gyülekezeteket jórészt nagycsaládok alkották, legalább 6-8 gyermekkel, akik rendszeresen látogatták az istentiszteleteket. A gyereklétszám sok esetben meghaladta a tagok létszámát is. Erre építve a '60-as évektől sokszínű és korosztályra szabott gyermek-bibliaköri munka alakult ki.

Mivel a gyülekezet utánpótlását elsősorban az ott felnövekvő generációk adták, különös figyelmet szenteltek a velük való foglalkozásnak, a gyülekezeti gyermekórák a közösségbe integrálódást készítettek elő. Azoktól, akik a gyülekezetben nőttek fel, érettebb korukban megkivánták, hogy önálló döntésük eredményeként váljanak a közösség tagjaivá. Számos esetben nem került erre sor, utóbb sokan a döntésük ellenére elhagyták a gyülekezetet⁶⁰, de szép számmal maradtak hűséges tagok is, akik később

⁵⁵ Héjas Józsefné interjú, 2011.

⁵⁶ KÁZMÉR, 2005. 65. p.

⁵⁷ TÓTH BENEDEK: Szekták a Bakony alján. In: *Népszabadság*, 1960. szeptember 16. (továbbiakban: TÓTH, 1960.)

⁵⁸ „Majd minden esetben szerepel egy vagy több olyan hívő, aki hat a megtérőkre, magyaráz nekik, térítgeti, hívja őket a gyülekezetbe; magának a gyülekezetnek elhatározást érlelő szerepe van...” KARDOS LÁSZLÓ: Egyház és vallásos élet egy mai faluban. (Bakonycsernye – 1965) Bp., 1969. 175. p.

⁵⁹ FÁBIÁN, 2000. 41. p.

⁶⁰ A 14-18 év közötti volt a kritikus időszak, sokan ekkor távolodtak el a gyülekezettől, mert szűknek érezték a korlátokat. – Nagy-Ajtai Ferencné interjú, 2011.

gyermeküket bibliakörbe járatták⁶¹, vagy akár maguk is kivették részüket ebből a munkából. Egy tipikusnak mondható életút Makovei Jánosé:

„Megtérésemet bizonyos értelemben nevezhetjük 'sima' megtérésnek. Édesanyám pünkösdi hívő volt, az édesapám hitetlen. Tizennégy éves koromban tértem meg és annak ellenére, hogy úgy nőttek fel, mint akit hívő édesanya nevel, a megtérés minden fázisán keresztülmentem és ezt nagyon komolyan vettem. [...] egészen a megtérésemtől, azaz kora ifjúságomtól a gyülekezeti munkát mindennél fontosabbnak tartottam. Ez azt jelenti, hogy úgy tanulmányaim mellett, mind a napi munkám mellett, minden szabad időm gyülekezeti munkára fordítottam. Még pedig a gyermekekkel való foglalkozás volt a fő munkaterületem.”⁶²

A gyerekcsoportokat sok helyen a fiatalok vezették, kezdetben akár nagyobb gyerekeket is megbíztak a feladattal. A gyülekezeti gyermekmunka egy olyan terület volt, ahol szívesen látták a nőket, de sok esetben a koordinátor férfi volt. Ebben az időszakban nem kaptak képzést vagy segédanyagokat a csoportvezetők. A kicsik lelkesen látogatták a foglalkozásokat, ahol aranymondásokat tanultak, gyülekezeti programokra készültek, énekeltek, imádkoztak, megbeszélték a kérdéseiket, különböző gyermekeknek való elfoglaltságokkal kötötték le a figyelmüket, vagy kirándultak a környéken. A gyülekezetek vezetői javasolták, hogy a gyermekekkel otthon is foglalkozzanak külön, tartsanak a családok áhítatokat, ami szintén elősegíti, hogy felnőve is ragaszkodjanak a közösséghez.

3. Ifjúsági munka

Jellemző a rendszer fiatalokkal kapcsolatos politikájára Prazsák egyházügyi tanácsosnak az inotai lelkipásztort kioktató felszólalása:

„Gáspár úr! El a kezekkel a fiataloktól! Nem engedélyezzük a tervezett ifjúsági konferenciát! Törődjenek csak az öregekkel! A fiatalok már a mieink. Ez a kiöregedett generáció elmúlik, és ezzel elmúlik a Pünkösdi Közösség is Magyarországon.”⁶³

Ebben a légkörben foglalkoztak a gyülekezetek a fiatalokkal. A leginkább kritikus időszak a kamaszkor és a felnőtté válás ideje volt, ekkor sokan hagyták el a közösséget. Előfordultak gyülekezetek, ahol nagy figyelmet szenteltek a gyerekeknek, de aki abból kinőtt, nem talált a korosztályának megfelelő programot.⁶⁴ A nagyobb közösségekben azonban mindenhol

⁶¹ Özv. Nagy Kornélné gyerekkorában református vasárnapi iskolába járt, és mivel hasznosnak találta, a saját gyermekeit is járatta, de már a pünkösdiékhöz, ahova maga is tartozott. Úgy látta, hogy amelyik gyülekezetben nem fordítottak kellő figyelmet a gyermekekre, az a gyülekezet kihalt. – Interjú özv. Nagy Kornélnével. Készítette: Nagy-Ajtai Ágnes, 2013.

⁶² Elhivatásom. Beszélgetés Makovei Jánossal a Magyarországi Evangéliumi Pünkösdi Közösség titkárával. In: *Örömhír* [Szabadka], 1988. 136. sz. 15. p.

⁶³ NAGY, 1996.

⁶⁴ Érdekes módon éppen Bakonycsernyéről van adatunk, hogy a bibliakörből kimaradók számára nem szerveztek foglalkozásokat, és ezért sokan lemorzsolódtak. – Borbély Józsefné interjú, 2011. Miközben egy korabeli újságcikk szerint a helyi KISZ feladata

foglalkoztak a fiatalokkal, általában a még gyermektelen fiatal házások is szívesen jártak az ifjúsági órákra.

Az ifjú felnőtt korosztály aktívan kapcsolódott be a gyülekezeti életbe, zenekart és énekkart alapítottak, rendszeresen közreműködtek az istentiszteleteken, előfordult, hogy szociális jellegű tevékenységet végeztek, illetve önkéntes alapon becsatlakoztak a gyermekmunkába. Hetente akár többször is összegyűltek, imádkoztak, tanulmányozták a Bibliát, megbeszélték az aktuális problémáikat. A budapesti Dózsa György úti gyülekezettel⁶⁵ sok vidéki ifjúság tartotta a kapcsolatot, a környékbeliek rendszeresen összejártak, akár kirándulásokat is szerveztek. Több helyen a lelkész a fiatalokkal látogatta a közeli gyülekezeteket, a rátermettek prédikáltak, énekeltek. A gyülekezeten belül felnövekvő generáció eltanulta az idősebbektől ezt a hozzáállást, és a munka folytatódott.

A Kádár-korszak egyik meghatározó alakja az ifjúsági munka területén a budapesti Bernhardt Gyula. Már a '40-es évektől működött különböző szerepekben, főként zenével, karvezetéssel, vidékiekkel való kapcsolattartással foglalkozott, de komoly gondot fordított a gyülekezeti élet dokumentálására is. Huszonévesen rendszeresen tartotta a kapcsolatot a vidéki kortársaival, amelyből kibontakozott az Ifjúsági Hírnök szamizdat levelező rendszer, amiről fentebb már említést tettünk. A leveleket komoly szervezőmunkával lehetett a címzettekhez eljuttatni, kezdve a hatóság előtt ismeretlen írógép beszerzésétől, a fáradságos sokszorosításon át, a feltűnés nélküli kézbesítésig. A lapnak a fejlesztés szándéka vetett véget. 1962-ben a kevésbé óvatos fővárosiak 20-25 oldalas anyagot állítottak össze, és az összes levelet egy postaládában adták fel – ez feltűnt a hatóságnak, elko-bozták az újságokat, és több lapszám nem készült.⁶⁶ A gyülekezetben felnőtt, majd megtérése után aktív szolgálattevő típusa Telegdi József, aki a SZET Lelkészképzőt is elvégezte:

„Bár keresztyén családban nőttem fel, nem lettem automatikusan hívő. Hála legyen Istennek azért, hogy már ifjú koromban megszólított és a bűn útján megállított. Megtérésem után, 1963 augusztusában merítkeztem be és lettem az Evangéliumi Pünkösdi Közösség békési Gyülekezetének a tagja; 1971 pünkösdjén részesültem Szentlélek-kereszttségben. 1968–72 között gyermekbiblikári foglalkozásokon 12–14 éves korosztályt tanítottam (katonai szolgálat miatt megszakításokkal); kezdetben segítőként, később önállóan. 1971–72 között – részben a gyermekek oktatásával párhuzamosan – ifjúsági vezetőként kamatoztattam a Lelkészképzőn addig szerzett

---

lenne a fiatalok támogatása, hogy ne gyülekezetbe járjanak, mert „ottragadnak”. TÓTH, 1960.

⁶⁵ A budapesti fiatalok hatásáról kapunk beszámolót a bakonycsernyei interjúból, ahol lelki fellendülés, „ébredés” zajlott a vezetésükkel. Komoly felkészüléssel érkeztek Bakonycsernyére („sokat böjtöltek”), két héten át minden este imaórára gyűjtötték a helybeli fiatalokat, új énekeket tanítottak, a helyiek közül sokan megtértek, többen nyelveken szóltak. Az egész gyülekezetre nem terjedt ki a hatás, de a fiatalok még sokáig tartottak házicsoport-jellegű alkalmakat, ami hiánypótló volt, mert egyéb összejövetel nem volt a fiataloknak. – Borbély Józsefné interjú, 2011.

⁶⁶ Minden bizonnyal ekkor került sor a vezetőséggel folytatott beszélgetésre, Bernhardt Gyula azonban erre nem tér ki a visszaemlékezésében. – Bernhardt Gyula visszaemlékezése.

ismereteimet. Ebben az időszakban a gyülekezet fiataljaival együtt részt vettem idősök segítésében, szociális területen. Az ifjúsági munkával körülbelül azonos időben kezdtem el a rendszeres igehirdetői szolgálatot Fábián József lelkipásztorom keze alatt a békési Gyülekezetben és körzetében, többek között Mezőberényben, Méhkeréken, Komádiban, Orosházán és Sarkadon. Több éven át alkalmi meghívások alapján végeztem igehirdetést a körzeten kívül is, az ország különböző gyülekezeteiben. 1977–78-ban a Közösség Bibliai Tanfolyamán – mely egyben a Lelkészképző előkészítőjének is minősült – tartottam előadásokat Békésen és Debrecenben. 1979 őszétől több mint 10 évig tanítottam, oktattam a levelező jelleggel működő Gyülekezeti Munkásképző Tanfolyamon.”

1979-től teljes idejű lelkipásztorként tevékenykedett Dudaron, majd külföldi továbbképzés után a '90-es évektől tanított a frissen alapított Pünkösdi Teológiai Főiskolán. Ez az életút jól példázza, hogy milyen lépcsőfokokon haladt előre az elhivatottságot tanúsító fiatal a pünkösdi közösségben.

4. Missziómunkások

Az 1950-es évektől megváltozott az utazó missziómunkások feladatköre. Mivel nem folytathattak kifejezetten evangelizációs tevékenységet, így a meglévő gyülekezeteket látogatták, sokszor viszontagságos körülmények között, gyalog, kerékpárral, vonattal. Nagyon ritka esetben végezhettek kifejezetten gyülekezetalapító munkát.⁶⁷ A '60-as években öt motorkerékpárt vásárolt a közösség amerikai segítséggel, amit a prédikátorok kaptak meg használatra.⁶⁸

Bozsóky Ferenc, aki a háború után csatlakozott a pünkösdi missziómunkába, visszaemlékezésében hasonló képet fest a körülményekről, mint Kalincsak Mihály a '30-as években. 10-20-30 kilométereket gyalogoltak esőben, hóban, hidegben, forróságban – ha fáztak, énekeltek, ha kutyák támadtak rájuk, harcoltak velük. Ahogy a hatóságokkal is. Gyermeküket nem vették fel felsőbb iskolákba, mert szüleik „klerikálisok” voltak. Fizetést a munkájukért nem kaptak, de annál lelkesebben dolgoztak.⁶⁹

5. Konferenciák

A '40-es évektől a konferenciák korábbi operatív jellege elveszett, viszont erősödött a kapcsolattartásban betöltött szerepük. Jellemzően egy-egy környék gyülekezetei gyűltek össze, mint például 1957-ben Gyónon. Erről az eseményről többen is megemlékeztek, olyan jól sikerült. A gyóniak válogatás nélkül meghívtak több gyülekezetet mindegyik pünkösdi csoportból, lelkipásztoraikkal együtt.⁷⁰ Sülysápon negyedévente tartottak konferenciát, ahova távolabbról is érkeztek résztvevők. Előfordult, hogy a hatóság mégsem engedélyezte az összejövetelt, és a vendégeknek haza kellett menniük.⁷¹ Somogyban több jelentős konferencia is zajlott, leghíresebb a „diny-

⁶⁷ KÁZMÉR, 2005. 52. p.

⁶⁸ RAJKI, 2009.

⁶⁹ DÖMÖTÖR, 2011. 9. p.

⁷⁰ Visszaemlékezés, 1984. 30. p; TFIRST, 2012. 26. p.

⁷¹ BÁLINT, 2009. 12. p.

nyés” konferencia volt ezek közül. Általában 100-150 fő gyűlt össze Háromházán dinnyeéréskor az egész országból, még Budapestről is érkeztek.⁷² A Szennai család kiskorpádi tanyája is kedvelt gyülekezőhely volt, ahol 1962 után nyaranta konferenciát rendeztek a hatóság helyi képviselőjének jóindulatú elnézésével. A Szennai-tanyára születésnapnak vagy egyéb családi ünnepségnek álcázott istentiszteleteket, ifjúsági találkozókat is szerveztek.⁷³ A békési gyülekezet is rendezett konferenciát, ahova szívesen mentek a környékbeliék.⁷⁴

6. Külmisszió

A pünkösdi hívek rendszeresen imádkoztak a világ különböző részein dolgozó misszionáriusokért, az ügyes kezű asszonyok hímzéssel, horgolással támogatták a leprásokat gondozó kórházakat.⁷⁵

A külmisszió egy speciális formáját végezte Béres János isaszegi lelkipásztor, határon túli magyaroknak csempészett Bibliát 1964 és 1989 között. Nyugati kapcsolatai segítségével építette ki a hálózatot, amelyen keresztül milliós nagyságrendben juttatott Romániába és a Szovjetunióba Bibliákat és keresztény irodalmat. Édesanyja bizonyágtételén keresztül került kapcsolatba a pünkösdielőkkel, a bibliacsempészetbe Gulyás István, a kor jelentős nemzetközi pünkösdi prédikátora vezette be.

„Egy öreg, de kitűnő állapotban lévő Mercedest vásároltam, melynek nagy előnye volt, hogy a határon nem ismerték a karosszéria felépítését. Az autót »dupla fenekűvé« alakítottam át, így egyszerre 2000 Bibliát tudtam elrejtve szállítani. Ezzel párhuzamosan apám [aki katonai körökben mozgott – N.-A. Á.] egy olyan »konspirációt« épített ki részemre, amit hosszú időn át biztonsággal használtam. [...] Ahogy teltek az évek és nőtt a család, már négy apró gyerekkel utazgattunk, szegényes körülmények között egy öreg autóban, ezért nemigen nézegettek minket a vámnál. Senki nem gondolta, hogy egy »csempészhalózat« kiépülése van emögött. Dr. Tapolyai Mihály orvos gyerekeink számára gyengébb altatókat adott, így ők a határra érve már édesdeden aludtak. Mindig péntek este indultunk útnak, az isaszegi testvérek többé-kevésbé tudtak utazásunkról, mindig böjttel, imával alapoztuk meg küldetésünket, mert ha nincs meg ez a háttér, nincs eredményes szolgálat sem. Hálózatunk közben folyamatosan növekedett, három, majd öt autóval szállítottuk a Bibliákat. [...] 1989-ig összesen 119-szer voltam Romániában, 87-szer a Szovjetunióban.”⁷⁶

A határ túoldalán lerakatokat alakítottak ki, az ott dolgozók osztották szét a szállítmányt a gyülekezetekben. 1978-ban bebörtönözték a tevékenységéért, de szerencsésen kiszabadult. Az utazásai nagyon veszélyesek voltak, előfordult, hogy Ukrajnában KGB-s tisztek szálltak be az autóba, és városról városra követték a haladását. Egy alkalommal a szorult helyzetben szívinfarktust kapott, amit csak hazatérve tudott kezelteni.

⁷² Interjú Csizmadia Erzsébettel. Készítette: Nagy-Ajtai Ágnes, 2013.; PÁLI, 2004.

⁷³ Nagy-Ajtai Ferencné interjú, 2011.; Héjas Józsefné interjú, 2011.

⁷⁴ MAKOVEI, 2013.

⁷⁵ Kovács Dénesné interjú, 2013.; NAGY, 1996.

⁷⁶ Isten ügynöke. Béres János visszaemlékezését lejegyezte: Kelemen Sándor. In: *Élő Víz*, 1997. 6. sz., 1998. 2. sz.

7. Új terület: a cigánymisszió

A '70-es évek végén kezdődött a cigányság körében a missziói munka, miután az állam engedélyezte az ilyen irányú tevékenységet a kifejezetten nehezen integrálható csoportok körében.⁷⁷ A békési gyülekezethez 1961-től csatlakoztak cigány családok, 1979-ben pedig „elhozta az Úr a cigányébredést”.⁷⁸ Emellett Ózdon, Hajdúhadházon és más gyülekezetekben is foglalkoztak a cigányközösségekkel, több településen kifejezetten „cigány gyülekezetek” is alakultak (Kántorjánosi, Mátészalka). Szervezett munka azonban csak az ezredfordulón épült ki a pütkösdi közösségben Durkó Albert vezetésével, aki a kezdetektől kijárt a cigánytelepre evangelizálni, gyerekfoglalkozásokat tartani.⁷⁹

Az életmódra vonatkozó előírások

Az 1960-as évekig a pütkösdiak tartották puritán hagyományait, nem fogyasztottak alkoholt, nem dohányoztak, kerülték a világias tevékenységeket, nem jártak moziba, színházba, cirkuszba, kocsmába, nem öltöztek feltűnően vagy divatosan, nem olvastak regényeket, nem táncoltak, nem hallgattak tánczenét, regényeket nem olvastak, nem udvaroltak, kerülték a szerencsejátékot, a „tilalmas szerelmet”, még a nassolást is. Az előírások betartása miatt zártnak tűntek a gyülekezetek, külső szemmel nézve nehéz volt bekerülni, ahol erősek voltak a tradíciók, ott bent maradni sem volt egyszerű. A tagok magánéletét szigorúan figyelték, jól példázta ezt a pécsi eset: „Nagy Lajos testvért a gyülekezet egyhangúan kizárta a soraiból, mert világi nőt talált, akit feleségül is akar venni, de eközben füllentett a vasárnapi hiányzásairól.”⁸⁰ A megtérés egyértelmű jelének tekintették, ha a jelölt „felismeri és elhagyja bűneit”, amibe az is beletartozott, hogy levette az ékszereit, és a gyülekezet szokásainak megfelelően öltözött és viselkedett.⁸¹

Az idősebbek változatlanul, akár a fiatalok elvesztése árán is ragaszkodtak a régi stílushoz mind ruházatban (a nők ne hordjanak nadrágot, ellenben viseljenek fejkendőt), mind a gyülekezeti szokásokban (milyen énekeket lehet énekelni). Attól féltek, hogy a rádió, televízió és egyéb modern eszközök eltávolítják a fiatalokat Krisztustól, ezért bűnösnek tartották. A fiatalok nem láttak problémát ebben, ezért fokozatosan tágították a határokat, a lányok daueroltatták a hajukat, nadrág nélkül vették fel a szoknyát – aki nem találta a helyét a kereteken belül, az kilépett a gyülekezetből. Sokakat zavartak a hátrányok, amelyek a társadalomban érték a hívőket, ők jellemzően az országot is elhagyták.

„Ebben a 3800 lakosú községben 633 rádió szól... Ebben a községben mintegy 300 szektag él. Évről évre és szinte hónapról hónapra gyarapo-

⁷⁷ RAJKI-SZIGETI, 2012. 358. p.

⁷⁸ Durkó Sándor visszaemlékezése. 33. p.

⁷⁹ SURMAN LÁSZLÓ: A Magyar Pütkösdi Egyház Országos Cigánymisszió története 1996-tól. Bp., 2015. (Kézirat. Szakdolgozat, Pütkösdi Teológiai Főiskola.) 15. p.

⁸⁰ HORVÁTH, 2013. 22. p.; RAJKI, 2011. 14. p.; Borbély Józsefné interjú, 2011.; Kovács Dénesné interjú, 2013.

⁸¹ Optimális esetben ezt önként tette, ahogy az interjúkban többen is hangsúlyozták. – Papp Sándorné interjú, 2013.; Héjas Józsefné interjú, 2011.

dik viszont azoknak a száma, akik a tudományos világszemléletet fogadják el. A talaj a szekták számára mind kedvezőlenebb. A világ az utóbbi években megváltozott. [...] Nincs munkanélküliség. A rádiók mellett már 13 televízió is csábítja a községbeli fiatalokat és az idősebbeket. A motorkerékpár-tulajdonosok száma meghaladja a 100-at. Csak Népszabadság több mint 500 jár. A szektatagok gyerekei közül többen továbbtanulnak, és ők már a mi világunkban élnek. Ilyen körülmények között a szekták ellen a legnagyobb orvosság: a műveltség terjedése.”⁸²

A bakonycsérnyi állapotok leírása talán túlzó 1960-ban, de a '70-es években már valóban változás történt, sok hívó család otthonában megjelent a rádió, televízió, egyre nagyobb teret kapott a világi oktatás, sok fiatal szakmát szerzett, egyre többen diplomáztak is.

Összegzés

A pünkösdi mozgalom missziótörténetét vizsgálva a következőket állapíthatjuk meg: az evangelizáció, a missziómunka végzése a közösség minden tagja számára magától értendő feladat volt, a bibliai parancs alapján (Máté evangéliuma 28,18-20). Az 1940-es évektől egyre nehezebb körülmények és a szigorodó törvényi szabályozás sem állhatta teljesen útját ennek a küldetésstudatnak, bár nagyban befolyásolta a kivitelezés módszereit.

A pünkösdi közösség létszámadatai folyamatos utánpótlást mutatnak, viszont látványos növekedést nem, a korszak végére inkább csökkenés tapasztalható. Új gyülekezetek a '40-es évek után elszórta alakultak csak. A vidékről városba költözők strukturális átrendeződést hoztak, és sokan hagyták el a gyülekezetet különböző okok miatt. Azokon a munkaterületeken történt jelentős fejlődés, amelyek élén egy-egy rátermett ember állt, akár az országos ifjúsági együttműködésben Bernhardt Gyula, vagy az egyes gyülekezetek gyermekmunkás vezetői, mint Gyánó János Somogyban.

Az oral history interjúkból kirajzolódik, hogy a bennmaradáshoz egyfajta fogékonyság kellett, egyéni elégedettség mind a gyülekezeti élettel, mind a társadalmi lehetőségekkel kapcsolatban. Az a kisgyerek, aki annyira szeretett járni bibliakörbe, hogy büntetés volt számára, ha nem mehetett – jó eséllyel megtalálta a helyét felnőtt korában is a közösségben. Általánosságban elmondható, hogy sokfajta bekapcsolódási lehetőség adódott a tagok számára a gyülekezeti munkák sokfélesége miatt (az adminisztrátori tevékenységtől a tolmácsoláson át a beteglátogatásig), aki megtalálta a neki valót, kisebb valószínűséggel vált meg a közösségtől.

Érdekes jelenség az egységkeresés éveiben, hogy a gyülekezeti tagok interjúiból hiányoznak az egyesülésre és szétválásra vonatkozó adatok, tehát a tagság soraiban, főleg vidéken, kevésbé vált érezhetővé a csoportokra szakadozottság. A helyi gyülekezetek úgy élték meg, hogy „volt kapcsolat a központtal”, jöttek a vezetők, neves lelkipásztorok látogatni, prédikálni. Kivételt jelentenek azok a helyek, ahol a központi vezetőség tagjai működtek, és közvetítették az információkat a misszió országos ügyeiről. A kortörténet is nagyon ritkán jelenik meg az interjúkban, az elbeszélők a fiatalságukra emlékeznek, a szép élményekre, a gyülekezeti eseményekre –

⁸² TÓTH, 1960.

rákérdezésre is csak érintik a témát, még az is, akit a hite megvallásáért kis híján büntetőmunkára küldtek.⁸³ Ezek az észrevételek a kutatás lehetséges további irányait is megmutatják: hogyan valósult meg a pünkösdi tanítás a gyakorlatban, hogyan interpretálják a gyülekezetek és a hívek az átéléseiket a kor- és szervezettörténet „árnyékában”? Mi történt azokkal, akik nem találták meg a helyüket a közösségen belül?

---

⁸³ Interjú Windisch Józseffel. Készítették: Dömötör Péter – Mazsu Gyöngyi – Tari Kitti, 2011.